

Úrnóm, s noha ettől a példa elint,
Csak szíjjad az isteni mámorítalt és
Csak nyilj te szívem szerelemre megint!...

A bérczről, a büszke tetőről a kis tó
Olvasztja ölébe a kis patakat:
Egy gyermeki lány szerelemre fogadja
Kit asszonyi, durva csel eltaszított...
Oh, hogyha remélhet az elhagyatott is,
Az én útaimra virágot ki hint?
Csak ő leszen az egyedül, akiért most
Nyilott a szívem szerelemre megint.

Ez a vers tehát kiegészíti Juhász Géza közleményét (ItK 1965. 363–368.), mely az első nyomtatott Papp Dániel verset. 1884. május 11-ről keletkezi.

József Farkas

ÚJABB DOKUMENTUMOK KIRÁLY GYÖRGY 1919/20-AS ÁLLÁSFOGLALÁSÁRÓL

A Kritika 1966. évi 3. számában egy jelentős 1919-es dokumentum látott napvilágot, Király György *Tudományos feladataink az irodalomtörténeti kutatások terén* című, Babits Mihály, Benedek Marcell, Turóczy-Trostler József és mások közreműködésével készített tervmunkája, Ladányi Andor közlésében. A Tanácsköztársaság idején kimunkált tervezet megjelentetése 1920 elején, irodalomtörténeti dokumentumértéke mellett, a tudományos meggyőződéséért bátran kiálló Király György erkölcsi magasrendűségének is szép bizonyítéka. E kis füzet megjelenése természetesen nem kerülte el az ellenforradalom rendőrségének és ügyészségének figyelmét. Nemrégiben került elő a Király György ellen 1919 őszén lefolytatott fegyelmi vizsgálat jegyzőkönyve és az ezt követő rendőrségi nyomozás iratcsomója (Párttörténeti Intézet Archivuma, Bp. ügyészségi iratok IV/13–4247–1920.); ennek ismeretében még határozottabban rajzolódik ki e progresszív tudós következetes állásfoglalása a felülkerekedő ellenforradalommal szemben. Alábbiakban, mint kiegészítő dokumentumot, abból a meg gondolásból adjuk közre a vizsgálati jegyzőkönyv és annak kérdőív szerű melléklete teljes szövegét, hogy érzékeltessük azt a politikai-erkölcsi felfogást, amelynek indítékából Király György a Tanácsköztársaság idején kidolgozott tervezetet 1920 elején – szinte demonstratív módon – megjelentette. A jegyzőkönyv szövege után ismertetjük a rendőrségi nyomozás fontosabb mozzanatait jelző iratokat is.

*

Jegyzőkönyv

felvétel Budapest 1919. évi október hó 3-án a vallás és közoktatásügyi miniszternek 103505 B. XI. sz. rendelete alapján dr. Király György tanár ellen elrendelt és lefolytatott fegyelmi vizsgálat alkalmából.

Jelen vannak alulírottak.

A főigazgatóság képviselőjében Pintér Jenő van jelen.

A vizsgálat alatt álló tanár képviselője .....

Elnök ismerteti a tanári testület jegyzőkönyvének a vizsgálat alatt álló tanárra vonatkozó részét, valamint az egyéb, idevonatkozó iratokat, amelyek alapján a vizsgálatot megindítja.

A bizottság előtt megjelenik Király György és a tárgyalás előtt kijelenti, hogy esküt tett a magyar köztársaságra s ennél fogva nincs abban a helyzetben, hogy törvényesnek elismerjen egy főhercegi kormánytól kibocsátott rendelkezést.

A bizottság úgy határozott, hogy a kifogásnak helyet nem ad.

Vállalkozott az egyetemen a régi magyar irodalom tanszékére. Cseh Lajos bizottsági tag kérdezi, milyen a nemzetiségi felfogása.

A kollektív társadalmi rendszer híve, a magyar faj életérdekében. Osztja teljesen e tekintetben Szabó Dezső „A forradalmas Ady” c. műben kifejtett felfogását.¹

Király György

[A jegyzőkönyv hátlapján:]

A bizottság egyhangúlag megállapítja, hogy a proletárdiktatúra alatt egyetemi tanárságot vállalt, a szellemi termékek országos tanácsának lektora volt, saját szavai szerint nem is képes a mai rendbe beilleszkedni, amiért is a bizottság a tanári kar képviselőjének egy szavazatával szemben, ki nem tartja őt beszámíthatónak, azonban tovább tanításra ő se tartja alkalmasnak – javasolja, hogy a III. fokú fegyelmi büntetéssel, állásától való elmozdítással sújtassék.

Eneszlery [?]

Vajdinger Gyula
Cseh Lajos
Sajó Sándor
Kerékgyártó Emil
Schandl Béla

Melléklet a jegyzőkönyvhöz

A tanár neve: Dr. Király György

A tanár születési éve 1887.

A tanár vallása: *róm. kath.*

Van-e a bizottság tagjaival szemben érdekeltsége? *nincs*

Az eskü szentségére, a hamis vallomás következményeire való figyelmeztetés után az alábbi kérdések tétettek fel:

1918. okt. 31-én hol, milyen intézetben, milyen minőségben működött?
IV. k. közs. főreálban.
1919. március 31-én hol és milyen minőségben teljesített szolgálatot?
Uo., de a tanács által szabadságolva a magyar anyagának elkészítése végett.
- A proletárdiktatúra alatt milyen ügykörben – és minőségben szolgált?
Május 3-án a bölcsészettanra a régi magyar irodalomtörténet előadására s irodalomtörténeti gyakorlatokra kinevezést kaptam.
- Minő a) megfontolások készítették régi ügykörének elhagyására és a 3. alatti új ügykörének elfoglalására? b) esetleges kényszerítő körülmények?
Nem látott semmiféle példát az ellenállásra a polgárság körében, egyetemi kinevezése ellen ezért, de meg azért se tiltakozott, mert a népbizottság élén olyan emberek álltak, mint Lukács Gy., Antal Márk, Fogarasi, Kármán T., akik biztosítékot nyújtottak arra, hogy az egyetemen az amúgy is elhanyagolt régi magyar irodalmat sikeresen művelheti.
- A 3. alatti ügykörben volt-e valamely különleges megbízatása. Ezt a megbízatást a) saját kezdeményezéséből – b) kizárólag felsőbbsegi intézkedése alapján – vagy c) minő más okból vállalta?
- Az 5. alatti megbízást (vagy berendelést) adókkal volt-e magánösszeköttetése?
Nem.
- A diktatúra alatt vállalt új munkakörben jutott-e valamely anyagi előnyökhöz; a) saját kérése – vagy b) kérés nélkül, hivatalból tett intézkedésre – érte el?
Nem.
- Fejtett-e ki, és milyen agitációt a proletárdiktatúra érdekében? Ha résztvett a) ez alkalmi volt-e vagy rendszeres? b) előadást, beszédet (konferenciát) tartott avagy irodalmi, művészeti működést fejtett ki?
Nem.
- Részesült-e önmaga vagy valamelyik hozzátartozója rendkívüli külön javadalmazásban (a hozzátartozója kapott-e valamely alkalmazást)?

¹ SZABÓ DEZSŐ: A forradalmas Ady. Bp. 1919. Ebben Szabó Dezső még a szocializmus nemzetköziségétől várja a magyarság faji értékeinek felszabadítását és „a minden emberit szabad termésbe védő kommunista világrend” előkészítését propagálja. Mindenesetre érdekes momentum, hogy Király György éppen az ellenforradalmi vezérré előlépett Szabó Dezső Tanácsköztársaság alatti megnyilatkozását idézi fel az őt faggató bizottság előtt.

Végül

10. A tanítói, nevelői feladattal, a magyar tanár hagyományos nemzeti érzésével miként tartja összeegyeztethetőnek a proletárdiktatúra alatti magatartását?

A magyarság régi, progresszív tradícióival összeegyeztethetőnek tartotta.

Alkalmasnak, képesnek tartja-e magát arra, hogy részt vegyen a magyar tanárok építő munkájában?

Nem; amíg ez az építő munka a mai irányban folyik, — olyan időben, mikor az állam rendőrállammá alakul és a denunciació szellemét viszi az iskolába, — le is vonta mindéből a konzekvenciát . . . amennyiben nyugdíjaztatását kérte.

*

A fegyelmi bizottság fentebbi döntését és annak indoklását a vallás és közoktatásügyi miniszter 108088 B. XI. sz. 1919. december 29-én kelt, Király Györgynek megküldött végzésében csaknem szósz szerint megismétli, s — nyugdíjaztatása iránti kérelmét elutasítva — őt állásvesztésre ítéli: „Mint hogy ön védelmében nem tudta megcáfolni a fegyelmi tanács elé hozott vádatokat, az 1883: XXX. t. c. 36.-a alapján a III fokú fegyelmi büntetésre, állásától való elmozdításra ítélem” — hangzik a miniszteri végzés. A minisztérium a fegyelmi vizsgálat iratait bűnügyi nyomozás lefolytatása céljából 1920. márc. 22-én az államügyészségnek is megküldte, s megindult a „törvényes” bűnügyi eljárás Király György ellen:

Bp. Kir. ügyészség IV/13—4247—1920.

Rendőrfőkapitányság

Bpest.

Szabaddlábban levő dr. Király György bűnügyében megküldöm az ide áttett fegyelmi iratokat s detektív nyomozás megejtését kérem arra nézve, hogy terheli-e gyanúsítottat a kommun idejéből valamilyes bűncselekmény?

Nevezetesen megállapítandó lesz, hogy gyanúsított egyetemi előadásai során, vagy más alkalmakkor mondott-e izgató tartalmú beszédeket?

Bpest, 1920. április 12.

dr. Bartha György
kir. ügyész

A rendőrségen Sárdy János detektívet bízták meg az ügyel, aki 1920. június hó 4-i jelentésében megállapítja, hogy dr. Király György elvállalta a kommun alatt a régi magyar irodalom tanári kinevezését, de erre „állítására szerint kénytelen volt”, és megállapítja, hogy az egyetemen „politikával nem foglalkozott”. 1919 őszén „a tanév kezdetén jelentkezett a IV. ker. főreáliskola igazgatójánál, akitől megtudta, hogy fel lett függesztve, mert elvállalta az egyetemen való tanítást. Az egyetemi működéséről összeállított könyvekből 1 példányt jelentésemhez mellékelem. A tudományos egyetemen dr. Királyra terhelő adatokat beszerezni nem sikerült. Sárdy János dtv.”²

1920 nyarán, a fehérterror közel esztendő s tobzódása idején — mint az a detektív előtt tett vallomásából kiténik — Király György már óvatosabb magatartásra kényszerül. Az ügyészség végül a következő határozattal szünteti meg az ellene indított nyomozási eljárást:

A budapesti államügyészségtől

81351/1920. á. ü. sz.

A dr. Király György ellen folyamatba tett nyomozást a Bp. 101. §-ának 3. pontja alapján megszüntetem, mert bűnössége nem bizonyítható.

Erről a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter urat f. évi március hó 22-én 102808/920 B. XI. számú átiratára hivatkozással a vonatkozó fegyelmi iratok egyidejű visszaküldése mellett értesítem.

Budapest, 1920. aug. 27.

Dr. Bartha
k. ü.

² A mellékelt könyv: Tudományos feladataink az irodalomtörténeti kutatások terén. Összeállította KIRÁLY GYÖRGY. Budapest, 1920. Király György kiadása. — Szövegét lásd a Kritika 1966. 3. számában.